

Knapphet

Samfunnsøkonomi handler om avveining mellom knappe goder

- **Produsere hver vare og tjeneste med minst mulig bruk av ressurser**
- **Produsere riktig kombinasjon av varer og tjenester: Hvilke varer og tjenester skal produseres? Knapphet på innsatsfaktorer: Hvordan skal vi allokere faktorene på produksjonen av ulike varer og tjenester?**
- **Fordele varer og tjenester slik at vi oppnår mest mulig velferd. Hvordan skal vi vurdere ulike fordelinger?**

**Varebytte/handel kan redusere knapphet:
Større velferd for samme mengde ressurser**

Ulikhet i marginal betalingsvillighet som grunnlag for handel:

Et svært enkelt marked:

To stammer, A og B

A har mye nøtter og få spyd: Villig til å bytte bort maks 4 kg nøtter mot ett spyd.

B har lite nøtter og mange spyd: Villig til å bytte bort ett spyd mot minimum 2 kg nøtter.

Mulig handel som begge tjener på: A kjøper spyd fra B for 3 kg nøtter (Pris på spyd, målt i kg nøtter er 3)

Handel har gitt begge stammene økt velferd uten at samlet ressursmengde har økt.

Når er det slike gevinster å hente på varebytte?

Definerer Marginal betalingsvillighet for en vare = hva man er villig til å betale for å få en enhet mer av varen, målt i enheter av andre varer.

Marginal betalingsvillighet (MBV) for spyd
= Hva man er villig til å betale for ett spyd mer, målt i kg nøtter

A vil betale maks 4 kg nøtter for et spyd.

B vil selge et spyd for minimum 2 kg nøtter.

MBV for spyd, målt i kg nøtter:

4 for A, 2 for B

Begge kan tjene på handel så lenge de har ulik marginal betalingsvillighet.

For eksempel: pris på 3 kg nøtter for ett spyd.

$MBV_A > 3 > MBV_B$

Den som har $MBV > p$ vil kjøpe mer av varen, den som har $MBV < p$ vil selge mer av varen.

Etter hvert som A kjøper mer spyd fra B for nøtter vil trolig MBV_A gå ned og MBV_B gå opp. Når de er like er alle muligheter for handel uttømt.

Ulike marginalkostnader som grunnlag for varebytte

Skal se på handel (varebytte) mellom to land, Nord og Syd, som hver kan produsere to varer, computere og skjorter.

Landene har ulike produksjonskostnader, målt i arbeidstimer ved å produsere en enhet av varen.

**Nord produserer begge varene mer effektivt, det vil si med færre arbeidstimer enn Syd.
Hvordan kan de da tjene på å handle med Syd?**

	Nord	Syd
Computere	5	1
Klær	100	50

Alternativ
bruk av
100 timers
arbeid:

Kostnad ved å produsere en computer:

20 arbeidstimer i nord og 100 i syd

Kostnad ved å produsere en skjorte:

1 arbeidstime i nord og 2 i syd

→ Begge varer produseres med minst bruk av arbeidskraft i nord.

Kan da Nord tjene på å handle med Syd?

Grunnlag for handel: ulike alternativkostnader, dvs. hva som alternativt kunne vært produsert

Alternativkostnad ved computer:

Nord: 20 arbeidstimer → 20 (skjorter)

Syd: 100 arbeidstimer → 50 (skjorter)

→ lavere i nord enn i syd

Alternativkostnad ved skjorte:

Nord: $1/20$ computer

Syd: $1/50$ computer

→ lavere i syd enn i nord

**Computere produseres relativt billigere i nord,
målt i redusert skjorteproduksjon**

Skjorter produseres relativt billigere i syd

**Nord har lavest alternativkostnad ved
produksjon av computere = komparativt
fortrinn i produksjon av computere**

**Syd har komparativt fortrinn i produksjon av
skjorter**

**Skal vise hvordan forskjellene i
alternativkostnader gir grunnlag for handel**

**Anta: Hvert land har 200 arbeidstimer.
 Bruker 100 enheter på hvert gode før handel.
 Mulig med handel som begge tjener på?**

Eksempel: Produserer en computer mer i nord og en mindre i syd.

	Nord	Syd
Produksjon av computere	6 (5) (+1)	0 (1) (-1)
Produksjon av skjorter	80 (100) (-20)	100(50) (+50)
Konsum av computere	5	1
Konsum av skjorter	120 (+20)	60 (+10)

→ Samme antall computere men flere skjorter, det vil si **økt samlet varetilgang!**

Pris kan brukes som mål på alternativkostnad:

P = pris på computer, målt i skjorter

Begge land tjener på handel når $20 \leq P \leq 50$

I eksemplet over: P = 40

Konklusjon:

- **Ved å utnytte ulikheter i alternativkostnad mellom land, personer, bedrifter etc. kan samlet varetilgang økes.**
- **Hvert land produserer mer av den varen hvor de har lavest alternativkostnad.**

Handel har redusert samlet knapphet!

Ulike alternativkostnader i produksjonen gir grunnlag for handel

Bytte/handel:

**Mulig hvis det gir en Paretoforbedring
= Minst en får det bedre og ingen får det verre**

**Antar at det ikke er effekter på tredjepart
Kan da bruke "Paretoforbedring" som (svakt)
kriterium på en forbedring**

OBS: Sier ingenting om at utfallet er rettferdig.

Vanskelig å få til fungerende markeder på mange områder – hvorfor?

Effektiv handel krever:

Frivillighet

Klare og beskyttede eiendomsrettigheter

Tillit (gjentakelser, rykte, vennskap, trusler, fungerende stat, rettsapparat)

Næringsfrihet

Mobilitet tillatt og mulig

Penger en fordel

Mulighet for kreditt

Fungerende samfunn og markeder er ikke «default» - det er oppsiktsvekkende.

Anbefales: «The company of strangers: A natural history of economic life» Paul Seabright

Er det noen grunn til inngrep i markedet?
Hvorfor gripe inn i frivillig bytte av varer og tjenester?

En del inngrep gjøres for å gi mer effektive markeder: sikre frivillig bytte, skape tillit, beskytte eiendom. Eks. regulering av finanssektoren

Markedet kan gi dårlige løsninger:

- **Fordelingshensyn**
- **Virkninger på tredjepart**
- **Offentlige goder**
- **Monopolmakt**
- **Asymmetrisk informasjon**

→Men kan myndighetene gjøre det bedre?

Politisk økonomi:

«Myndighetene» eller «Det offentlige» ikke allmektig & god.

Analysere med myndighetene som egen aktør med egeninteresser (karre til seg?) eller som kamp mellom ulike grupper (partier) om makt.

Les (M&T):

Kapittel 1: Litt oversikt

Kapittel 3: Om handel. Fra «specialization and trade» og ut er nå gjennomgått

V.Christiansen «Knapphet»

Schweigaardsforelesningen 2013 v/Rune Bjerke - Perspektiver fra en tidligere student

Rune Bjerke vil i sitt innlegg snakke om noen av de globale utfordringene som gjør at samfunnsøkonomifaget nå er mer spennende og mer viktig enn noen gang. Fem år etter finanskrisen rydder verden fortsatt opp etter krisen som regnes som en av de mest dyptgripende, omfattende og langvarige krisene i moderne tid. Bjerke vil dele sine viktigste lærdommer fra denne krisen med studentene.